

**Людмила Масол, Олена Гайдамака,
Галина Кузьменко, Наталія Лемешева**

МИСТЕЦТВО

(ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС)

Підручник для 7 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2020

УДК 741.02*кл7(075.3)
М65

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 03.06.2020 № 1/11-3674)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Умовні позначки:

— пізнаємо мистецтво

— співаємо пісню

— слухаємо музику

— створюємо композицію

— переглядаємо фільм

М65 **Мистецтво** (інтегрований курс) : підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Г. В. Кузьменко, Н. А. Лемешева. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. — 240 с. : іл.

ISBN 978-966-983-139-2.

УДК 741.02*кл7(075.3)

ISBN 978-966-983-139-2

© Масол Л. М., Гайдамака О. В.,
Кузьменко Г. В., Лемешева Н. А., 2020
© Видавничий дім «Освіта», 2020

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика Михайла Вербицького

Слова Павла Чубинського

Урочисто

Ще не вмер-ла Ук - ра - ї - ни і сла-ва, і во - ля,

Ще нам, брат - тя мо - ло - ді - ї, у - сміх-несть-ся до - ля.

Зги - нуть на - ші во - рі-жень-ки, як ро-са на сон - ці.

За - па - ну - ем і ми, брат-тя, у сво-їй сто - рон - ці.

Ду - шуй ті - ло ми по - ло - жим за на - шу сво - бо - ду,

І по-ка - жем, що ми, брат - тя, ко-зачь - ко - го ро - ду.

ДОРОГІ УЧНІ!

Книжка, яку ви тримаєте в руках, має стати вам вірним супутником на шляху опанування мистецьких цінностей сучасності. Вона складається з двох частин: «Мистецтво у нашому житті» та «Новітні мистецькі явища. Дизайн».

Подорожуючи мистецькими стежками різних країн і народів, ви відчуєте зв'язок традицій і новаторства, дізнаєтеся про особливості прояву сучасного мистецтва в музиці, живописі, скульптурі, архітектурі, театрі, кінематографії тощо. Сприймання та інтерпретація кращих зразків народної творчості, шедеврів світової класики й новітніх артпрактик допоможе краще усвідомити роль мистецтва в нашому житті, навчитися висловлювати власне ставлення до його творів і явищ. Ознайомлення з різними видами дизайнерської діяльності сприятиме розумінню естетики довкілля, спонукатиме до бажання робити середовище власного життя не лише комфортним, а й красивим.

Без сумніву, ви отримаєте справжнє емоційне задоволення, співаючи пісні, що увійшли до скарбниці українського фольклору або стали класикою української естради. Слухаючи джаз, аналізуючи «плюси» й «мінуси» рок-і попмузики, ви навчитесь критично оцінювати різні явища сучасної музичної культури.

Виконання різноманітних художньо-творчих завдань, участь у мистецьких проєктах сприятимуть проникненню в таїну різних видів мистецтва нашого часу.

З любов'ю до мистецтва і повагою до вас — автори

ЗМІСТ

ВСТУП

Частина I. МИСТЕЦТВО У НАШОМУ ЖИТТІ

Розділ I. Діалог народного мистецтва із сьогоденням

Образотворче мистецтво		Музичне мистецтво		
10	Петриківський розпис — мистецький символ України	1–2	Музичні символи України	33
17	«І рушник вишиваний на щастя, на долю дала...»	3–4	Нове життя народних мелодій в інструментальній музиці	40
22	Витвори народних майстрів	5–6	Народна творчість — натхнення для митців	45
29	Етнічні мотиви в декоративному мистецтві	7–8	Етнічні мотиви у класичній і сучасній музиці	50

Розділ II. Діалог мистецтв минулого і сучасності

55	Архітектура та її види	9–10	Аранжування класичної музики	85
64	Абетка архітектури, або Як народжуються архітектурні образи	11–12	Музика і театр	90
71	Синтез візуальних мистецтв в архітектурному ансамблі	13–14	Музика і візуальні мистецтва	96
77	Сакральне мистецтво	15	«Радуйся, Маріє...», або Сакральна музика	103

16

Панорама мистецтв: перевіряємо свої компетентності

ЗМІСТ

Частина II. **НОВІТНІ МИСТЕЦЬКІ ЯВИЩА. ДИЗАЙН**

Розділ III. **Дизайн і музика сьогодення: на шляху до діалогу**

112	Дизайн і його види. Графічний дизайн	1–2	У ритмі джазу. Джаз і класична музика	166
126	Секрети промислового дизайну	3–4	Рокмузика. Рокопера	179
141	Дизайн середовища	5–6	Палітра попмузики	192
153	Життя в гармонії з природою	7–8	Сучасні танці	201
159	Дизайн масових заходів. Реклама, фірмовий стиль	9	Музично-танцювальні фестивалі, шоу	207

Розділ IV. **Діалог між новаторством і вічними цінностями**

212	Новаторські художні явища. Артпрактики	10–11	Новаторські музичні явища	224
219	Дитячі образи в дзеркалі традицій і новаторства	12–13	Світ дитинства в музиці минулого і сьогодення	231

14

Панорама мистецтв: перевіряємо свої компетентності

Частина I

МИСТЕЦТВО У НАШОМУ ЖИТТІ

Ми живемо в епоху технічного прогресу й небачених наукових відкриттів, що змінили традиційні уявлення про можливості просторових і часових форм мистецтва впливати на особистість. Людина опановує космічні простори й намагається проникнути в таємниці підсвідомості, потрапляє в епіцентри соціальних конфліктів та екологічних катастроф, національних і релігійних суперечностей між людьми. Здатність створювати художні образи виявляється нині як у традиційних мистецьких видах і жанрах, так і в досить незвичних формах, які відображають сучасне динамічне життя.

В образотворчому та декоративно-прикладному мистецтві, в архітектурі сьогодення спостерігається гармонійне поєднання традицій і новаторства. Адже мистецтво в усі часи відображало в художніх творах дух конкретної епохи, зберігаючи водночас найвищі художні досягнення минулих поколінь.

Надзвичайно складною стає музична мова композиторів-професіоналів, яка здається занадто важкою для розуміння пересічного аматора, наймовірно напруженою за емоційним тонутом. Тому поширення набувають різноманітні обробки народної та класичної музики, які ніби поєднують минуле і сучасне, знайоме і невідоме. Завдяки цьому прекрасна музика зі спадщини багатьох віків отримує нове життя, стає ближчою для нашого сучасника.

Добро та зло, щастя й горе, війна і мир, любов і ненависть, урбанізоване місто і незаймана природа, що надає натхнення й сили, — усе це є широким діапазоном тем і образів сучасного мистецтва, яке виконує роль своєрідного «барометра» чи «сейсмографа» сьогодення.

Розділ I. Діалог народного мистецтва із сьогоденням

В усіх науках і мистецтвах плодом є вірна практика.

Григорій Сковорода, український філософ

Тема 1–2.

ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС — МИСТЕЦЬКИЙ СИМВОЛ УКРАЇНИ

Людина за своєю природою — митець. Усе, що її оточує і до чого торкаються її руки, вона намагається зробити прекрасним. Подивіться навкруги: там, де виникає краса і гармонія, — починається мистецтво.

Мистецтво створення побутових речей та їх художнє оздоблення називається *декоративно-прикладним*, або *декоративно-ужитковим*. Витвори українських народних майстрів красномовно розповідають про світ, де ми живемо, і кожна намальована, вишита чи вирізьблена квітка або ягідка — це справжнє диво!

У кожного народу переважають ті чи інші види декоративно-прикладного мистецтва. Це зумовлено навколишньою природою, традиціями, які зберігалися й розвивалися протягом століть. В Україні поширені такі види декоративно-прикладного мистецтва, як *вишивка*, *килимарство*, *ткацтво*, *різьблення*, *писанкарство*, *гончарство*, *ковальство*, *гутництво*, *витинанка*, *лозоплетіння*, *народне малярство*, зокрема *розпис*.

Для виготовлення ужиткових виробів використовують дерево, глину, тканини, метал, папір, нитки тощо.

Своєрідним символом — візитівкою українського мистецтва став *петриківський розпис*, або «*петриківка*» (назва походить від селища Петриківка, що на Дніпропетровщині, де сформувався цей вид народного декоративного малярства). Побутові речі з візерунками в стилі «петриківки» збереглися з XVII ст.! Петриківський розпис було внесено до Списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО (2013).

Характерною особливістю петриківського розпису є переважання рослинних візерунків (здебільшого квіткових) і створення фантас-

Олена Щербань. Калина

тичних, небувалих у природі форм квітів, наприклад «цибульки» або «кучерявки». Найпоширенішим у цьому розписі є зображення *калин* — неофіційного, але загальновідомого символу України, оспіваного в численних піснях.

Також застосовують мотиви садових і лугових квітів — жоржин, айстр, тюльпанів, троянд, ромашок, волошок, ягід полуниці та винограду. Інколи квіти та ягоди поєднуються з птахами. Традиційним для «петриківки» є зображення жар-птиці. Це не звичайний різнокольоровий птах, а міфічна істота з візерунками по всьому тулубу, яка приносить щастя. Рідше трапляються зображення тварин і людини, які, завдяки багатому декоруванню форми, мають дещо фантастичний вигляд. Усі зображення на петриківських розписах є *стилізованими*.

!? Що таке стилізація? Визначте, які мотиви й кольори переважають у петриківському розписі. Пригадайте і назвіть інші види розписів, що поширені в Україні. Які їх характерні ознаки?

Наталія Мулярчук. Герб України

Наталія Статива-Жарко.
Таріль із петриківським розписом

Петриківський розпис на баклазі та на головній сторінці пошуковика Google

!? Визначте композиційний центр декоративних розписів, представлених на ілюстраціях, і художні засоби, за допомогою яких досягається виразність композиції.

Портрет митця

Марфа Ксенофонтівна Тимченко (1922–2009) — народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка та премії імені Катерини Білокур.

Основа творчості художниці — глибинний, нерозривний зв'язок з орнаментальним мистецтвом її рідного славнозвісного села Петриківка. Упродовж довгого творчого життя художниця створила сотні оригінальних квіткових і сюжетних композицій на папері, картоні, порцеляні та полотні, спільною рисою яких є витонченість малюнка, відчуття ритму, композиційна й колористична довершеність.

Твори Марфи Тимченко

«Я хотіла побачити місто...»
(фрагмент)

«Ще треті півні не співали»

Верба

Хочу знати більше

Символіка писанки

Символом відродження природи в багатьох народів світу вважають *писанку*. Але якщо в інших народів виробляють переважно крашанки й розмальовують їх дуже просто, то в українців писанкарство досягло найвищого рівня мистецького розвитку. Писанка, що символізувала зародження нового життя і початок Всесвіту, перетворилася на один із найважливіших духовних і культурних *символів* України. Тож не дивно, що в українському місті Коломия існує музей «Писанка», будівля якого відтворює форму цього величезного дива, а в Канаді українські емігранти поставили їй пам'ятник. Українські мотиви (дерево життя, традиційні орнаменти) використано на канадських золотих і срібних монетах-писанках.

Майстри і майстрині використовують мову символів — умовних знаків. Кожна лінія чи геометрична фігура для наших предків мала певне значення. Наприклад, крижинка символізувала зиму, квітка — весну, ягода — літо. Символічного значення надавали й кольору. Зелений «розповідав» про весняне пробудження природи й надію на гарний урожай; блакитний — про небо, воду; коричневий — про землю, що приносить урожай; чорний — про темряву, потойбічний світ; жовтий — про сонце, тепло та сподівання на світле майбутнє, червоний — про радість життя, добро.

Більшість символів мають дуже давнє походження. Це — знаки «спілкування» наших пращурів із природою, Всесвітом. Ними вони позначали все довкола, аби вберегти свою домівку та родину від злих сил. Найуживанішими символами є Сонце, Зірка, Хрест, Ружа, Птах, Березиня, Дерево життя.

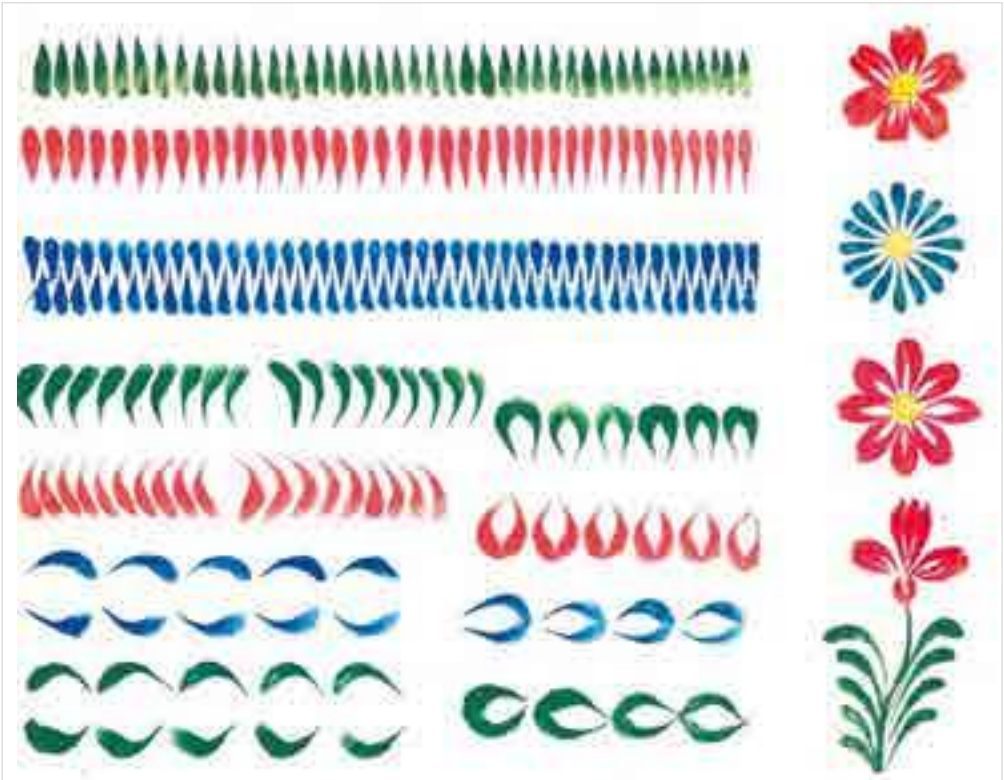

Зоя Сташук. Писанки

Богдан Гдаль.
Традиційна символіка писанок

Вправа. Потренуйтеся виконувати традиційні елементи «петриківки».

Варіант 1. Намалуйте вертикальну декоративну композицію за мотивами петриківського розпису для чохла мобільного телефону (*гуаш*).

Варіант 2. Створіть горизонтальну композицію за мотивами петриківського розпису, якою можна оздобити особисті або побутові речі — фотоальбом, папку, чашку, серветку, сувенірну коробку тощо (гуаш).

Мистецькі поради

- Під час складання квіткової композиції для розпису за петриківськими мотивами визначте форму і розмір її основних елементів — найбільших квітів та їх розташування в обраному форматі.
- Поєднайте великі квіти плавними хвилястими лініями стебел і доповніть розпис листочками, дрібними квіточками, ягідками, завитками тощо. Пам'ятайте: елементи композиції, розташовані ближче до краю, мають бути меншими за розміром.
- Намагайтеся, щоб усі частини декоративного розпису утворювали цілісну композицію, врівноважену за формою і гармонійну за кольором.

Мистецька скарбничка

... — різновид декоративного
... знім оздоблення виробів
... (рухаю) — ідеї
... прикладному мистецтву
... — уявний
... стилі...

1. Які види декоративно-прикладного мистецтва поширені в Україні?
2. Чому петриківський розпис вважають мистецьким символом України?
3. Яка основна ознака декоративних зображень?
4. Поцікавтеся з різних джерел, у мистецтві яких народів світу поширене писанкарство.
5. **Колективний мистецький проєкт.** Тема «Петриківка — це модно!».

Роботи переможців конкурсу «Петриківка очима сучасної молоді»

Тема 3–4.

«І РУШНИК ВИШИВАНИЙ НА ЩАСТЯ, НА ДОЛЮ ДАЛА...»

Протягом життя людину оточує безліч корисних і потрібних для неї речей. Кожна з них представляє певну культуру.

Традиційним і вельми поширеним видом декоративно-ужиткового мистецтва є *килимарство*. В усіх регіонах побутовали килими та вузькі килимові доріжки. На Правобережжі України та в Галичині в килимах переважали геометричні орнаменти з мотивами ромбів, спіралей, зірок, а на Лівобережжі — рослинні, зокрема квіткові.

Пригадайте і розкажіть, що вам відомо про розвиток ткацтва й килимарства в Україні та в інших куточках світу.

Ніна Бабенко. Решетилівський килим

Гуцульський килим (Прикарпаття)

Порівняйте зразки українських килимів, охарактеризуйте їх композицію, кольорову гаму й мотиви орнаментів.

Найпоширенішим і найулюбленішим видом декоративно-прикладного мистецтва в Україні з давніх часів і понині є вишивка. Це не тільки художнє оформлення речей, а й мистецтво оригінального бачення світу, скарбниця вірувань, звичаїв, обрядів нашого народу.

Колись в Україні осінніми та зимовими вечорами молоді жінки та дівчата збиралися на вечорниці. Лунала пісня, а вправні руки майстринь, не спиняючись ні на мить, пряли, ткали, вишивали. Вишитими скатертинами й серветками вкривали столи, обереги з поперечним малюнком вішали на стіни. Кожна родина мала значну кількість рушників. Візерунчасті, з яскравими малюнками, вони прикрашали інтер'єр кожної оселі. Прості ж використовували для господарських потреб.

У численних орнаментальних зображеннях рослин, дерев, квітів, тварин, птахів українці опоетизовували природу, яку обожнювали. Наприклад, вишиті рушники із зображеннями голубів, півнів, коней, хрестиків слугували своєрідними оберегами, які захищали людину від злих сил. Вагоме значення мала кольорова символіка: червоний — любов, світло, боротьба; чорний — смуток, горе, смерть; зелений — весна, буяння, оновлення життя. Вишиті на тканині символи Сонця, Березини, Дерева життя, є свідченням глибокої шаноби наших пращурів до Сонця, Матері як могутніх життєдайних першооснов усього суцього.

У процесі розвитку мистецтва вишивки в кожному регіоні України утворилися характерні мотиви й орнаментальні композиції, які вирізнялися колірною гамою, специфікою технік виконання. До того ж творам кожного майстра притаманні власні мотиви, колористичні й композиційні особливості та прийоми накладання стібків.

Рушники XIX століття

Подільська губернія

Київська губернія

Вінницький повіт

Порівняйте вишивку на старовинних рушниках (XIX ст.) із різних етнічних регіонів України. Віднайдіть спільне, відмінне, оригінальне.

Портрет митця

Віра Роїк.

Автопортрет (вишивка)

Віра Сергіївна стала засновни-
цею музею декоративного мистецт-
ва і творила майстриня, відкр

Віра Сергіївна Роїк (1911–2010) — укра-
їнська вишивальниця родом із міста Лубни на
Полтавщині, заслужений майстер народної
творчості України, Герой України (2006).

Вивчаючи стильові особливості вишир-
ки різних областей України, майстриня зали-
шила нащадкам тисячі власноручних витво-
рів, володіла 300 видами технік виши-
рки дів світу; працювала хрестиком
гладдю, найрізноманітніш

Віра Роїк організував-
ла виставок своїх тв-
орчочок», зокрема в
Туреччині, а також у
різних

Життя підтверджує, що вишивка не втрачає своєї популярності в наш час, а спільна творчість сучасних модельєрів і вишивальниць дивує навіть найвибагливіших модниць. Вишивання використовують як прикрасу жіночого й чоловічого одягу, як оздобу предметів домашнього вжитку — рушників, скатертин, серветок тощо. Мистецтвом художнього вишивання можна милуватися в сучасних інтер'єрах. Воно вносить своєрідну святковість, урочистість у повсякденне життя.

Етномода: вишивка в одязі від світових брендів і українських дизайнерів

Проаналізуйте художні якості вишивки на світлинах.

Вправа. Потренуйтеся стилізувати квітку.

Варіант 1. Розробіть ескіз вишивки рушника з урахуванням особливостей української орнаментики (*графічні матеріали*). За можливості використовуйте програму Microsoft Paint.

Варіант 2. Створіть ескіз гобелена (*ниткографія*).

Мистецька скарбничка

...но-ужиткового мистецтва (най голкою) або за допомогою шпатель, шкірі та інших матеріалів (частіше кольорової тканини, а також бісером).

Мистецтво – це вид мистецтва, який стосується створення образів, що передають емоції та ідеї.

Віртуальна екскурсія

У Музеї українського рушника

Музей українського рушника відкрито в Переяславі (1995). Переяславщина — один із центрів ткацтва в Україні. Справжньою окрасою музею є знамениті домоткані переяславські рушники. Насиченість і складність основного узору свідчать про високу майстерність місцевих ткачів. Для створення орнаментів вони розробляли безліч варіантів komponування невеликої кількості елементів. Орнаментували їх нитками червоного кольору з невеликим вкрапленням синього або чорного. Рушники ткали довгі та широкі, що було пов'язано з конструктивною особливістю житла.

Дізнатися більше про український
Національного історико-етнографічного музею
Переяслава»: <http://www.nimk.org.ua/>

1. Що нового ви дізналися про вишивку як вид мистецтва? Де її застосовують у наш час? Поміркуйте, чи належить вишивка до видів сучасного мистецтва. Обґрунтуйте свої міркування.
2. Які мотиви притаманні килимарству різних регіонів України? Яким виробом народних майстрів вам би хотілося прикрасити свою кімнату?
3. З мережі Інтернет дізнайтеся, у чому секрет гобеленів Ольги Пилюгіної, яка «малює нитками».
4. У вільний час поцікавтеся, чи є у вашій місцевості центри народної вишивки, ткацтва, килимарства. Поділіться своїми відкриттями з друзями.
5. **Колективна робота.** Організуйте і проведіть показ моделей одягу з українською вишивкою. Чи може, на вашу думку, вишиванка об'єднати нашу країну?

Тема 5–6. ВИТВОРИ НАРОДНИХ МАЙСТРІВ

Народна іграшка — унікальне явище традиційної народної культури українців. Вона є водночас предметом гри, художнім витвором, національним сувеніром. В Україні іграшки створювали з дерева, глини, лози, соломи, тканини тощо.

А чи знаєте ви, що перші іграшки з'явилися тисячі років тому?

Спочатку це були камінчики, глиняні грудочки, а пізніше — різноманітні фігурки людей і тварин.

Тривалий час у народі зберігалися сліди культового призначення іграшки — брязкальця відганяли від дітей злих духів, ляльки були символами родинного щастя, коники приносили на землю благодать, козлики — урожай, а пташки закликали весну. Нині народні іграшки поєднують давні традиції з надбаннями сучасності.

Сонячний кінь

Ляльки-мотанки

Яворівська дерев'яна іграшка

Іграшка з тіста

Іграшка із сиру

Розгляньте українські народні іграшки. Чому, на вашу думку, їх форма узагальнена? Опишіть, як прикрашено іграшки.

У різних країнах, зокрема в Україні, створено музеї іграшок. У лондонському Музеї дитинства зібрали іграшки різних часів з усіх частин світу. З-поміж тисячі експонатів — ляльки й колекції одягу та меблів для них, настільні ігри, конструктори, пазли тощо.

Узбецька
керамічна іграшка

Японська дерев'яна
іграшка — сувенір
Кокеші

Шведська дерев'яна
іграшка —
конячка Дала

Що спільного між народними іграшками українців та інших народів світу?

Що таке *кераміка*? Так називають усі різновиди художніх виробів, виготовлених із випаленої глини: порцеляну, фаянс, майоліку, теракото тощо. Глина має значні пластичні можливості, тому царина застосування кераміки дуже широка: від дрібних предметів ужитку (іграшки, сувеніри, посуд) до архітектурних деталей (ліпнина, кахлі, черепиця тощо) і декоративної скульптури, що є частиною архітектурного ансамблю.

На відміну від дерева, тканини, паперу, випалена глина не боїться вогню, вологи, атмосферних впливів. На противагу золоту, сріблу та іншим металам, її не можна переплавити. Ось чому старожитностей із кераміки до наших днів збереглося незрівнянно більше, ніж з інших матеріалів.

В Україні до традиційних осередків розвитку кераміки належать Опішня на Полтавщині та Косів на Прикарпатті.

Відмінна риса косівської (гуцульської) мальованої кераміки, внесеної до списку духовної спадщини ЮНЕСКО, — триколірність зображення: зелені, жовті, коричневі кольори на білому тлі.

Павлина Цвілик.
Підвазонник «Баран»
(косівська кераміка)

Портрет митця

Постер музею-садиби
Пошивайлів

Гаврило Ничипорович Пошивайло (1909–1991) та **Явдоха Данилівна Пошивайло (1910–1994)** — корифеї української кераміки з Опішні Полтавської області, найдавнішого й одного з найвідоміших гончарських родів України. У родинному мистецькому дуєті він — маєстро гончарного круга, а вона — малювальниця від Бога. Саме їхніми зусиллями було зібрано велику колекцію керамічних виробів: посуд, диво-вази, іграшки — химерні леви, кумедні козлики, кучеряві баранці тощо.

Селище Опішня на Полтавщині — визнана столиця української кераміки. Правічне таїнство творення образів на гончарному крузі тут передавалося від роду до роду упродовж століть. Гаврило Пошивайло першим із майстрів опішнянського осередку став розробляти групові композиції, зокрема на тему ярмарків. За дав-

ньою місцевою традицією усі вироби майстра-кераміста розписувала його дружина.

Традиції мистецької династії усе життя розвивав син Микола, заслужений майстер народної творчості України; нині цю справу продовжують онуки — Юрко та Олесь Пошивайли. Отак і формується світовий мистецький бренд.

В Опішні відкрито Меморіальний музей-садибу родини Пошивайлів, який діє у структурі Національного музею-заповідника українського гончарства.

Куманець

Гаврило та Явдоха Пошивайли

Макітра

Керамічна скульптура лева на території Національного музею-заповідника українського гончарства

Під час канікул здійсніть екскурсію в Опішню — столицю українського гончарства.

Популярним видом українського народного декоративного мистецтва є *витинанка*. Орнаментальні або сюжетні зображення вирізували з паперу ножицями чи ножом. Вирізняють витинанки ажурні (зображення проглядає у прорізах) і силуетні. За технологією виготовлення їх поділяють на прості, тобто з одного аркуша паперу (як варіант — з підкладкою), і аплікаційні, які вирізують з аркушів різних кольорів і складають у цілісну композицію.

В Україні витинанки набули поширення як прикраса житла: ними оздоблювали стіни, вікна, полиці, груби, печі. На свята їх виготовляли у вигляді сніжинок-зірочок, хреста, барвінку або постатей ангелів. Витинанка-хрест була оберегом, її кріпили над дитячою колискою. На простінках між вікнами в українській хаті висіли витинанки із зображенням «Дерева життя», на гіллі якого часто розміщували птахів, біля дерева можна було побачити людські постаті чи силуети звірів. Це типовий для українських витинанок символ родини, роду.

Польська витинанка

Микола Теліженко. Витинанка

Ольга Шинкаренко.
«Осінь така мила...»

Дмитро Король. Козак

Про що «розповідають» витинанки, подані на світлинах? Які з них симетричні, а які — асиметричні?

Хочу знати більше

Паперові візерунки

Складання паперу та вирізання фігурок із нього в минулому в різних куточках світу вважали справжнім мистецтвом. Де ж воно виникло вперше? Можливо, там, де винайшли папір. У Китаї це мистецтво має назву *цзяньчжі*. Витвори, що називають «Подвійним щастям», китайські майстри вирізують із паперу маленькими ножичками. У давні часи напередодні зустрічі весни китайські жінки наклеювали на вікна паперові візерунки у вигляді драконів, квітів, різних символів. Нині такі картинки люди дарують одне одному на весілля, а на свята ними прикрашають будинки. А що ще роблять із паперу китайські майстри? Усе! Навіть весільні сукні.

У Японії мистецтво вирізання з паперу називають *кіригамі* (*кіри* — різати, *гамі* — папір). У техніці кіригамі створюють різноманітні речі — від фігурок і об'ємних листівок до цілих архітектурних споруд.

Китайська витинанка — цзяньчжі

Японський паперовий замок і листівка, виконані в техніці *кіригамі*.

Проведіть дослідження: дізнайтеся самостійно, які витинанки поширені у різних народів світу. Поцікавтеся, які техніки й способи виготовлення паперових візерунків застосовують світові витинанкарі. Які витинанки переважають: ажурні чи силуетні, симетричні чи асиметричні, одноколірні або багатоколірні, складені з кількох елементів, вирізані з паперу різних кольорів?

За бажанням обговоріть у дружньому колі й визначте, як доцільно застосовувати традиції цього різновиду декоративного мистецтва у сучасній культурі, зокрема в побуті.

Варіант 1. Порівняйте глиняні свищики Галини Тимошенко, створені за українськими народними мотивами, з керамічними іграшками кримсько-татарської майстрині Віри Хасанової. Виліпіть іграшку «Свищик» (глина), декоруйте її рельєфним візерунком, орієнтуючись на подані зразки.

Варіант 2. Виготовте витинанку «Дерево життя».

Мистецька скарбничка

«різувати») — вид декоративної кераміки, який виготовляють із паперу; композиції виконують у формі плоскою, симетричною шпательною (із грец. *keramikos*) керамікою. В Україні це традиційно декоративне керамічне виробництво, яке виконують у формі плоскою, симетричною шпательною (із грец. *keramikos*) керамікою. В Україні це традиційно декоративне керамічне виробництво, яке виконують у формі плоскою, симетричною шпательною (із грец. *keramikos*) керамікою.

1. Що вам відомо про народні іграшки?
2. Які традиційні осередки з виготовлення кераміки є в Україні? Поміркуйте, до яких осередків належать гончарні виробы на світлинах.

3. Для чого українці використовували витинанки?
4. Сучасні фахівці вважають витинання корисним для здоров'я, адже ця творчість, яка вимагає зосередженості та уваги, заспокоює. Обговоріть це.
5. **Завдання за бажанням.** Уявіть, що вам потрібно підготувати сучасну рекламу традиційних українських народних іграшок. Зберіть інформацію та зробіть презентацію на одну з тем: «Лялька-мотанка — оберіг українського народу» або «Свищик «Зозулиця» — улюбленець українських футбольних фанів». За можливості проілюструйте виступ власними виробами або ескізами.

Один із неофіційних символів чемпіонату з футболу Євро-2012

Тема 7–8.

ЕТНІЧНІ МОТИВИ

В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ

Мвори декоративно-ужиткового мистецтва — невід’ємна частина предметного середовища, що оточує людину. Гарно оздоблені побутові речі здатні наповнювати наше життя красою та радістю, вони повсякчас позитивно впливають на настрій людини, стають важливим джерелом естетичних емоцій.

Майстри та майстрині декоративного мистецтва, які виготовляють іграшки, керамічні та дерев’яні вироби, розписують і декорують їх, відкривають малознайомий світ мистецтва різних народів, творчість яких розвивається в самотутніх, притаманних лише їм умовах. Саме етнічна строкатість і розмаїття визначають багатство традиційного мистецтва того чи іншого народу, надають йому неповторного характеру, особливого художнього ритму й колориту.

На прикладі творчості народів Африки можна простежити, як у виробах декоративно-ужиткового мистецтва втілюються своєрідні етнічні культурні особливості.

Африканські прикраси з бісеру

Розгляньте зразки творів декоративно-ужиткового мистецтва народів Африки. Поміркуйте, що вони можуть нам повідомити про африканську культуру. Які мотиви африканських орнаментів? Що вони можуть символізувати?

Народне мистецтво завжди надихало професійних майстрів, ставало для них джерелом художніх ідей та образів. У багатьох творах живопису, графіки яскраво виявляються *етнічні мотиви* — національний колорит, характерний для того чи іншого народу, традиції тієї чи іншої культури.

Наприклад, нині ми можемо спостерігати африканські етнічні мотиви, перш за все у сучасному одязі. Це — незвичайні орнаменти на тканині, яскраві кольори, безліч аксесуарів (дерев’яні та металеві браслети, масивні сережки, кулони з ікл диких тварин, багатошарові буси), анімалістичні принти й шаманські амулети.

Африканські ляльки

У культурі країн Близького Сходу, як і в інших країнах світу, декоративно-ужиткове мистецтво відіграє надзвичайно важливу роль. Саме в художніх ремеслах яскраво виражаються давні мистецькі традиції, які нерозривно пов'язані з побутом. Декоративна орнаментика завжди відігравала важливу роль у тканинах і килимах, керамічних і металевих виробках.

Ляльки в національних костюмах

Сирія

Іран

Туреччина

Охарактеризуйте декоративне оздоблення творів мистецтва. Які види орнаментів використали митці? Пригадайте, як називається складний арабський орнамент із геометричних фігур і стилізованих рослинних мотивів, до якого також можуть бути включені каліграфічні написи. Поміркуйте, чи поширені етнічні мотиви східного мистецтва в сучасному житті. Наведіть приклади.

Загадковість візерунків, краса й незвичність форм предметів ужитку надихають митців до створення власних творів із використанням східних мотивів в оздобленні. Наприклад, такі мотиви ми можемо спостерігати в жанрі натюрмрту.

Декоративні натюрморти розкривають своєрідність людського смаку, сприймання світу та ставлення до нього. Їх композиції чітко організовані й продумані до найменших дрібниць. Ескізи декоративних композицій імітують вишивку, вітраж, мозаїку, чеканку, розпис по тканині та інші художні техніки. Приміром, за допомогою воскового олівця й акварелі можна створити ескіз вітража чи батика, а гуашшю — за допомогою мазків плоского пензля чи відбитків від гумки — мозаїку.

!? Розгляньте декоративний натюрморт і визначте засоби художньої виразовості. З'ясуйте композиційні й колористичні особливості твору. Зверніть увагу на те, як мисткиня стилізувала зображення. Чи відчувуються в картині східні мотиви? Поміркуйте, яка роль ритму, орнаменту в композиції. Як впливає цей твір мистецтва на ваш настрій? Поділіться з друзями й подругами своїми враженнями.

Ірина Колесникова. Натюрморт з гранатом